

Identiteit &
Pluraliteit

een (on) gezonde spanning?

Studieverslag 2010

H.J. de Groot

Woord vooraf

In de afgelopen zeven weken heb ik me met veel plezier beziggehouden met het thema van de identiteit van de kerk en wat dit betekent voor de pluraliteit. Juist de laatste tijd zijn dat in de wijkgemeente de Oase, maar zeker ook in de Protestantse Gemeente van Drachten actuele thema's (BAC III).

De literatuur, die ik hiervoor geraadpleegd heb (zie aan het eind de literatuurlijst) had nog veel meer interessants te bieden m.n. op missionair gebied, maar in dit korte verslag heb ik me beperkt tot bovengenoemde thema's.

Graag wil ik de kerkenraad bedanken voor het verleende verlov en de collega's voor het opgevangen werk.

Drachten, juli 2010

Inhoudsopgave

In hoofdstuk 1 (blz.4) stel ik de vraag waar het bij het thema van de identiteit van de kerk om gaat.

In hoofdstuk 2 (blz.5) ga ik in op de vraag waar deze aandacht voor de identiteit vandaan komt. Waarom houden steeds meer kerken zich bezig met het formuleren van een *mission statement*?

In hoofdstuk 3 (blz.7) gaat het over de inhoud van de identiteit. Wat onderscheidt de kerk van andere religieuze gemeenschappen?

In hoofdstuk 4 (blz.10) zullen we zien dat het spreken over de identiteit van de kerk ook verschillend geprofileerde "gekleurde" (wijk)gemeenten met zich mee kan brengen.

In hoofdstuk 5 (blz.12) komt de pluraliteit ter sprake. Wat is het precies en hoe wordt er door theologen over gesproken?

In hoofdstuk 6 (blz.14) ontdekken we dat er ook in de bijbel en in de kerkgeschiedenis sprake was van pluraliteit en gaan we verder in op de oorzaak van de hedendaagse pluraliteit.

In hoofdstuk 7 (blz.16) ga ik verder in op de subjectivering, die de belangrijkste oorzaak is van pluraliteit. Hoe moeten we deze waarderen?

In hoofdstuk 8 (blz.18) besluit ik mijn verslag met de vraag: hoe gaan we om met pluraliteit. Is het beter dat de wegen scheiden of moeten we, om een oud-burgemeester van Amsterdam te citeren de boel koste wat kost bij elkaar houden?

Literatuurlijst (blz.25)

1. Identiteit als thema

Het thema van de identiteit van de kerk staat in deze tijd hoog op de agenda. Zeer recent zijn over dit onderwerp diverse boeken verschenen (zie literatuurbijlage) en vrijwel alle plaatselijke gemeenten/parochies in de protestantse en in de Rooms-Katholieke wereld houden zich tegenwoordig bezig met het formuleren van een *mission statement* en een beleidsplan.

Ook op landelijk niveau gaan kerkgenootschappen de vragen naar het eigen geloof niet langer uit de weg.

Zo kwam de Protestantse Kerk in Nederland kort na de fusie met een "visiedocument": *Leren leven van de verwondering*. In dit document stelt deze kerk dat ze "een krachtige geloofsgemeenschap wil zijn, waar mensen de zin van hun leven kunnen ontdekken, waar Gods aanwezigheid wordt gevierd in de prediking, liederen, gebeden en de tekenen van doop en avondmaal".

Bij het ontdekken van de eigen identiteit gaat het altijd om fundamentele vragen:

Wat hebben wij te zeggen?

Wat bezielt ons om bij een kerk te horen?

Waarom blijven wij?

Wat delen wij samen?

Waar toe zijn wij kerk?"

2. Waar komt de aandacht voor identiteit vandaan?

De belangstelling voor het thema identiteit is de laatste jaren sterk toegenomen, zo concludeerden we. Volgens de Roest heeft dit vooral te maken met wat hij noemt "een afnemende organisatorische vitaliteit" van veel kerkplekken. Het bruist niet meer, het leeft niet meer, er is weinig betrokkenheid en enthousiasme. Kortom: het wachten is op het laatste gemeentelid dat het licht uitdoet.

De berichten over sluitende kerken en krimpende gemeenten versterken het gevoel van urgentie: Hoe houden we onze kerkplek de komende jaren open? En: kunnen we na het sluiten van ons kerkgebouw een "doorstart" maken?

Bij het aanbieden van het in hoofdstuk 1 genoemde document aan de synode(2005) schrijft het moderamen van de PKN: "Wij hebben een visie nodig om los te komen van de sfeer van pessimisme over het kerkelijk leven en van de apathie, die hierdoor ontstaan is. Is neergang het laatste woord of kunnen we een ander woord "groei" in de mond nemen. We hebben te maken met onzekerheid en verwarring over ons geloof en de relevantie van ons geloof voor het gewone leven. Een teruglopend ledental en verminderde betrokkenheid is het gevolg".

Volgens Heitink hangt de roep om een herkenbare identiteit samen met de toegenomen pluraliteit. Het probleem is dat de kerk in haar midden te maken heeft met gelovigen in vele soorten en maten, met verschillende richtingen en geloofstradities, die elkaar vaak moeilijk verdragen. Ook de PKN heeft veel weg van een paraplu waar diverse stromingen onder schuilen. In zo'n situatie kan deze kerk alleen haar identiteit bewaren wanneer ze te midden van de veelheid op zoek gaat naar eenheid. Alleen dan kan de PKN een kerk met karakter worden.

Ook het synodemoderamen van de PKN zag de pluraliteit van de kerk niet alleen als een verrijking, maar ook als een bedreiging. Er zal een nieuwe "kern" geformuleerd moeten worden waarom heen de kerk zich kan verzamelen.

De Roest legt een verband met het bedrijfsleven, waar men zich steeds meer concentreert op de *core business* om in de markt te blijven. Er wordt veel verwacht van helderheid en duidelijkheid. Vaagheid is uit de boze. Wat is onze gemeenschappelijke koers? Wat is onze focus? Medewerkers moeten de idealen van hun bedrijf in minder dan 30 seconden kunnen vertellen.

Zo zouden gemeenten hun doelstelling ook op de nagel van een duim moeten kunnen opschrijven. Bloeiende en groeiende gemeenten hebben vaak een herkenbare identiteit. Een heldere visie spreekt meer aan, werft beter dan een vage.

Stoppels spreekt in dit verband over de spanning tussen de *eigenheid* en de *openheid* van de kerk. Er zijn wat hem betreft drie posities denkbaar. De eerste is die waarbij het accent volledig ligt op de eigen boodschap en

de eigen traditie. De eigenheid staat centraal, daar wordt niet op bekibbeld. Men blijft bij het oude, vertrouwde, ook in de vorm. Dit kan ertoe leiden dat er een kloof ontstaat met de omringende samenleving. Vooral de wat meer orthodoxe kerken bewandelen deze weg. Een lid van de Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt vergeleek zijn kerkgenootschap met een zure appel: zeer gezond en vol vitamines, maar nauwelijks te eten voor de buitenstaander.

Het accent kan ook liggen op de openheid. Kerken zoeken naar wegen om in contact te komen met de moderne samenleving. Men wil aansluiting vinden bij de tijdgeest. Ook hier schuilt een gevaar: er is volop contact met de wereld, maar het specifiek eigene van de kerk verdampt. Een eigen geluid is feitelijk niet meer te horen.

Het beste is om te streven naar een tussenweg. Hier gaat het om een open eigenheid of een eigen openheid. Het blijft echter lastig om deze tussenpositie precies in te vullen.

3. Over de inhoud van de identiteit

Wat onderscheidt de kerk van andere religieuze gemeenschappen? Wat hebben al die verschillende kerken en kerkjes gemeen?

Volgens Dekker moet het antwoord luiden: de omgang met God en zijn Woord. Dat is de *core business* van de kerk, datgene waar het in wezen om gaat. Het Woord dat volgens Oosterhuis "roeping, opdracht en zegen" is.

De Roest legt de focus daarbij vooral op Jezus Christus: "Volgens het getuigenis van de Schrift en van de gehele kerkelijke traditie, volgens christenen, maar ook volgens niet-christenen, is het specifieke van de kerk, in welke vorm dan ook, Jezus zelf, die wordt herkend en erkend als Messias of Christus. Door Hem staan kerken ook in verbinding met de joodse profetische traditie met haar verwachting van een Rijk van vrede en gerechtigheid. Het eigene of unieke van de kerk, het geheim van haar identiteit, is dat zij niet van zichzelf is, maar van een ander, de Ander, Jezus Christus".

Heitink zit op dezelfde lijn. De identiteit van de gemeente staat of valt met haar geloof in Jezus Christus. Hij is haar leidsman, haar inspiratiebron, haar icoon en voor veel jongeren een idool, een "superstar". Met Jezus heeft de kerk om in marketingtermen te spreken "een sterk merk". Liever gezegd: een goed Verhaal. Tot zijn spijt stelt Heitink vast dat er momenteel in theologie en kerk een grote verlegenheid is als het over Jezus gaat. Voorgangers spreken de gemeente niet langer toe met: "Gemeente van onze Heer Jezus Christus", maar met een uitdrukking als: "Gemeente van de Eeuwige". Het gaat in de kerk om de doorwerking van het werk van Jezus Christus (die Sache Jesu). Zonder Hem kan van kerk geen sprake zijn. Wanneer we Jezus uit de kerk zouden halen, blijft er niets van over.

Dit betekent overigens niet dat Jezus alleen binnen de kerk te vinden is. Het is omgekeerd, alleen in verbinding met Hem is te bepalen wat kerk is. Of zoals Maarten Luther zei: "Waar Christus is, daar is de kerk". Christus is daar waar Hij heeft beloofd aanwezig te zijn. Dat heeft niet alleen betrekking op de verbinding met God (door Bijbel, doop en Maaltijd) en op de verbinding met elkaar, de gemeenschap, de *familia dei* (waar twee of drie...), maar ook op de verbinding met de "minste zusters of broeders in de wereld".

Terecht merkt de Roest op dat kerken niet de vergissing moeten begaan om aanspraak te maken op de absolute waarheid. Als Jezus zegt dat Hij de "Waarheid, de Weg en het Leven" is en niemand tot de Vader komt dan door Hem, dan is dat een liefdesverklaring aan de mensen en aan God. Liefde gebruikt altijd grote, hartstochtelijke woorden, anders is het geen liefde. Maar het gaat mis als een kerk zou zeggen: "Wij hebben de Weg, de Waarheid en het Leven, niemand komt tot God dan door *ons*".

Wanneer we de woorden van Jezus als liefdestaal verstaan, ontstaat er ook ruimte om te erkennen dat de jood reeds "bij de Vader" is (Franz Rosenzweig). De kerk leeft naast de synagoge.

Wanneer dan de identiteit van de kerk staat of valt met het geloof in Jezus, over welke Jezus hebben we het dan?

Dan hebben we het over Jezus zoals Hij tot ons komt via het getuigenis van de Schrift. De Roest verwoordt het mooi: "Het is de Jezus, die volgens de verhalen, die zijn doorverteld en opgeschreven macht had over ziekte en dood, die Gods liefde zichtbaar en concreet maakte, die verbluffend eenvoudig en intiem sprak over God als Abba ("papa"), die een hartstochtelijke afkeer had van het kwade en die mensen niet alleen troostte, maar hen ook aanspoorde om zich in te zetten voor elkaar en voor anderen, die hulp nodig hadden".

Jezus predikte de komst van het Rijk van God en riep mensen op tot navolging en bekering. De genezing van mensen en de zorg voor de armen nemen in de synoptische evangeliën (Mattheus, Marcus en Lucas) een belangrijke plaats in, volgens Heitink.

Toch lijkt me dat het specifieke van Jezus nog ergens anders ligt, namelijk dat Hij meer was dan een charismatische rabbijn of profeet. Het unieke van Jezus zit hem daarin, dat Hij helemaal bij God hoort.

Hij heeft zichzelf een enkele keer "Zoon van God" genoemd en zeer vaak "Zoon des Mensen", een late titel voor de verlossende Redder van God, ontleend aan Daniel 7: 13. Deze van God gezondene is de Middelaar, die zijn volk verlossen zal. Kortom: in Jezus is God zelf aanwezig onder de mensen. Dat is m.i. het springende punt! In december 1930 noemde Bonhoeffer als kernopdracht van de kerk om dit geheim te bewaren, het geheim van de menswording van God in Jezus Christus. De vroege kerk had hiervoor al een naam: *disciplina arcani* (leefregel van het geheim).

Deze Jezus was trouw aan zijn opdracht tot in de dood. Hij heeft zijn leven over gehad voor zijn woorden, voor dat goede rijk van zijn Vader, voor de wereld. Zo komen we terecht bij zijn lijden en sterven. Wie op zoek is naar de identiteit van de christelijke kerk kan niet om het kruis heen. Het kruis dat als herkenningsteken vandaag de dag nog steeds beroemder is dan de schelp van Shell, de M van Mac Donalds en het rode schuinschrift van Coca-cola.

Waarom is dat kruis zo belangrijk?

Het antwoord komt van Paulus en van de schrijver van de Hebreënbrief. Niet Jezus zelf heeft ooit iets over dat kruis gezegd, maar de eerste christenen. De grondtoon hierbij is de liefde van God, die Jezus aan de mensheid heeft gegeven. Jezus was het offer, de offertede, het aanbod van God aan ons. Jezus heeft zijn eigen zending, zijn weg zo serieus genomen, dat Hij zijn leven ervoor over had. Want alleen liefde geeft verzoening. Er moet altijd iets van lijden zijn, van offer, zonder offer geen verzoening. Jezus offert ons oneindige liefde, recht, goedheid en vrede. Daarom kon Paulus aan de Kolossenzen schrijven: "Zijn kruis is onze vrede".

We kunnen als kerk op vele manieren tegen het kruis aankijken. Maar wat we er ook over zeggen: uiteindelijk blijft het een *mysterion*, een groot geheimenis.

Hoe dan ook: wat de mensen ten kwade hadden bedacht, heeft God tot zegen gemaakt door Hem op te wekken. God heeft aan lijden en dood niet het laatste woord gegeven, aldus de Roest. De gemeente viert dat aan de Maaltijd als de ontmoeting met de gekruisigde en Opgestane Heer. Een mens leeft niet *zum Tode*, maar staat opgeschreven ten leven. Het zet de toekomst in een nieuw licht en (deze verwachting van het eeuwige leven) geeft christenen de kracht om niet uit het heden te hoeven halen wat er te halen valt.

Volgens Dekker was dit altijd het *exclusief selling point* van de kerk, dat ze een visie had op het leven na de dood, op een hemels leven, een eeuwig leven. Maar tot zijn leedwezen stelt hij vast dat daarover in de kerk juist veel onzekerheid is ontstaan. "Het gevolg is dat de kerk haar unieke positie verliest en dus ook aan zeggingskracht inboet". Ik ben geneigd het met Dekker eens te zijn, al is het geloof in een leven na de dood natuurlijk niet specifiek christelijk.

Nu kan men terecht beducht zijn om in het geloof te veel de nadruk te leggen op het kruis. Zie de Apostolische Geloofsbelijdenis: "Die geboren is....en die geleden heeft...". Alsof Jezus niet gewoon geleefd heeft, genoten, bruiloft in Kana gevierd, getimmerd bij vader Jozef, vrienden en vriendinnen gehad, Maria, Martha en Johannes. In de na-oorlogse christologie is daar gelukkig veel meer aandacht voor gekomen, zoals dat natuurlijk ook allemaal heel gewoon in het evangelie staat: die *geleefd* heeft.

In ieder geval mag de boodschap van het kruis niet uitgespeeld worden tegen de verkondiging van het Koninkrijk. Jezus had alles, zijn leven over voor het Rijk van zijn Vader, dat bracht hem aan het kruis. En juist doordat hij is gekruisigd en opgestaan tot een nieuw leven mogen we weten dat dat koninkrijk met hernieuwde kracht bezig is aan te breken. Ook Bonhoeffer stelt dat het de opdracht en het wezen van de kerk is om te getuigen dat God de wereld in Christus met zichzelf verzoend heeft. En ook hij verbindt hieraan de oproep tot ommekeer en het zich voorbereiden op het komende Rijk van God. De Amerikaanse socioloog Stark noemt als de belangrijkste verklaring voor de groei van de "Jezusbeweging" in de eerste eeuwen: de boodschap, die gebracht werd over verlossing uit de ellende en de belofte van een leven na de dood. Een boodschap, die tegelijk naastenliefde inhield, waardoor hulp aan elkaar en hulp aan anderen geboden werd.

4. Identiteit en profielen

De visie op de kerk en op wat haar *core business* is, wordt voor een groot deel bepaald door de visie op het geloof. Hoe men binnen een kerkplek denkt over God, mens en wereld, over bijbelse grondwoorden als genade, bekering, koninkrijk Gods bepaalt mede de praktijk van het preken, de pastorale zorg, de catechese en de missionaire communicatie. Welk belang kennen wij eraan toe dat mensen met ons in verbinding komen? Waarom willen wij dat mensen bij de kerk blijven?

Er is een nauwe samenhang die eenvoudig kan worden aangeduid met de zin: "Vertel mij wie uw God is, hoe u over de Bijbel, over mens en wereld denkt en ik zal zeggen wat uw kerk is".

Geloofs- en kerkvisies komen duidelijk naar voren in zogenaamde profielen. Het werkboek *Bronnen voor beleid* – bedoeld om het proces van beleidsvorming in PKN-gemeenten te stimuleren – noemt een aantal profielen van protestants kerkelijke gemeenten.

Het klassieke calvinistische profiel.

Centraal staat hier de Woordverkondiging die cirkelt rondom Christus, zijn verzoenend lijden en sterven en zijn opstanding. Schuldbelijdenis en genadeverkondiging vormen een vast onderdeel van de eredienst. Er is verbondenheid met de klassieke belijdenisgeschriften en met de traditie van de kerk. De psalmen worden graag en veel gezongen in de kerkdienst. De liturgie is sober, centraal staat de preek. Opzicht en tucht zijn geen vieze woorden in dit profiel. In de gemeente van Christus kan immers niet alles maar worden goedgevonden. Met name in de Gereformeerde Bond binnen de PKN, de Hersteld Hervormde Kerk en de kleinere orthodox-gereformeerde kerken vinden we in dit profiel terug.

Het oecumenische missionair-diaconale profiel.

Er is hier vooral het verlangen om dienstbaar present te zijn in de samenleving, zowel dichtbij als ver weg. Over kerkgrenzen heen vinden mensen elkaar in hun inzet voor een betere samenleving. Er is ruimte voor een veelkeurig geloofsleven, want wat verenigt, is immers niet de leer, maar vooral de maatschappijkritische inzet. In de vieringen is ook ruimte voor lezingen buiten de Bijbel (gedichten, literatuur, moderne theologie). Dit model kwam vooral op in de jaren zeventig, bijvoorbeeld in de vorm van de oecumenische Basisbeweging. Lieder van Huub Oostehuis zijn hier geliefd, zeker ook zijn profetische liedteksten.

Het evangelische profiel.

Centraal staan hier begrippen als bekering, wedergeboorte, groeien in geloof en een persoonlijke relatie met God. De kleine groep (Alpha cursus, Bijbelstudiekring, celgroep, gebedskring) neemt in dit profiel een

belangrijke plaats in. Ook evangelisatie en getuigen vormen hier belangrijke elementen. Het gaat er immers om dat mensen Christus leren kennen. De gemeente probeert gavengericht te werken. Opwekkingsliederen worden graag gezongen en de diensten kenmerken zich door een zekere "losheid". Een grote pluraliteit is in dit profiel ingewikkeld; met het evangelie kun je immers niet alle kanten op. Het Evangelisch Werkverband binnen de PKN werkt aan dit profiel. Willowcreek(Bill Hybels)en Doelgerichte gemeente (Rick Warren) zijn binnen dit profiel inspirerende modellen.

Het conciliaire profiel.

Samen zoeken is hier misschien wel belangrijker dan vinden. God gaat ons kennen te boven. Er is ruimte voor heel verschillende Godsbeelden, ook onpersoonlijke Godsbeelden krijgen een plek (God als kracht, God als het goede tussen en in mensen). Het ene beeld is daarbij niet beter dan het andere. Twijfel wordt niet gezien als tekort aan geloof, maar als behorend tot het geloof. Pluraliteit is geen bedreiging, maar verrijking. De klassieke belijdenisgeschriften hebben geen centrale plaats in het functioneren van de gemeente. Kerk-zijn is "een gezamenlijke trektocht", waarbij we niet precies weten waar we zullen uitkomen. De metafoer "kerk als herberg" (Jan Hendriks) is geliefd. De Thomasviering –bedoeld voor zoekers en ruimte biedend voor ieders beleving- past hier. Huub Oosterhuis en Taize worden graag gezongen. Veel kerken binnen de PKN hebben (trekken van) dit profiel.

Het liturgische profiel.

De eredienst staat hier centraal en is in hoge mate gestileerd. Het gaat immers om " een heilig spel" dat geen slordigheid en losheid verdraagt. Veel teksten zijn uitgeschreven en er wordt gewerkt met responsies en beurtzangen. Een cantorij is vanzelfsprekend en doet zo mogelijk wekelijks mee. Dit profiel ontleent veel aan de Rooms-Katholieke eredienst. Voorgangers dragen liturgische gewaden. Het kerkelijk jaar is belangrijk(liturgische kleuren, naam van de zondag, leesroosters). Er ligt geen groot accent op groepswork, de zondagochtend staat centraal. Kerken met een cityfunctie hebben nog wel eens dit profiel. Ze trekken vaak een wat hoger opgeleid "publiek".

5. Wat is pluraliteit?

Bovenstaande profielen maken duidelijk dat er binnen de PKN verschillende stromingen zijn. Het woord pluraliteit typeert misschien nog wel het beste de kerkelijke situatie in deze tijd. Het godsdienstig en kerkelijk leven is niet meer een "hemels baldakijn" concludeert Heitink, maar wordt gekenmerkt door pluraliteit, dat wil zeggen "verscheidenheid; het gegeven dat er een grote variatie is in opvattingen binnen een sociaal verband".

In de al eerder genoemde visienota van de PKN staat: "De kerk is veelkleurig. Deze verscheidenheid komt voort uit het verschil in context van de plaatselijke gemeenten en de verschillende vormen van geloofsbelevingen in de kerk. Deze veelkleurigheid van de Protestantse Kerk ervaren wij als rijkdom en uitdaging".

De uitdaging houdt in dat geen genoeg genomen mag worden met een tot niets verplichtende vrijblijvendheid, want de kerk lijdt ook sterk aan haar verscheidenheid, aldus de geciteerde visienota.

Ook Hendriks is van mening dat er niet al te euforisch gedaan moet worden over pluraliteit: "Pluraliteit is een verrijking, zo wordt beweerd. Dat zal ook wel -en het is zelfs zo- maar in de alledaagse werkelijkheid is het vooral lastig. In het bijzonder als er op basis van die pluraliteit groepen gevormd worden, die verschillende doelen nastreven. De een wil bijvoorbeeld in de liturgie meer opwekkingsliederen, een ander zweert bij het duo Oosterhuis/Oomen, een derde prefereert weer wat anders. Dat betekent dat pluraliteit niet leidt tot conflicten, maar een conflict is! Van een conflict is namelijk sprake als twee of meer groepen, die tot dezelfde gemeente behoren, doelen nastreven, die naar het lijkt, niet gelijktijdig gerealiseerd kunnen worden".

Dekker spreekt eveneens niet bepaald positief over het verschijnsel pluraliteit. Hij stelt vast dat het Godsbeeld veranderingen heeft ondergaan: in tegenstelling tot vroeger stemmen veel kerkleden niet meer in met de uitspraak "dat er een God is, die zich met ieder mens persoonlijk bezighoudt". Voor velen is daar de vagere uitspraak "dat er iets moet zijn als een hogere macht, die het leven beheerst" voor in de plaats gekomen. Ook van de opvatting dat Christus Gods Zoon is of door God gezonden is, is niet iedere christen meer overtuigd. En het geloof in een leven na de dood is onder christenen eveneens geen gemeengoed meer.

Ook de bijdrage van de kerk aan de samenleving wordt bemoeilijkt door pluraliteit. Men spreekt wel over de invloed van **de** kerk, maar dat suggereert een gemeenschappelijkheid, die in werkelijkheid niet bestaat. Er is in de kerk nog wel overeenstemming over met het geloof samenhangende algemene waarden (zoals gerechtigheid en solidariteit), maar er ontbreekt overeenstemming over realisering van deze waarden in concrete situaties. En daar komt het in de werkelijkheid nu eenmaal op

aan. Eén en ander leidt tot verzwakking van de positie van de kerk en tot een vermindering van de betekenis van het christelijk geloof voor het leven en samenleven van de mensen.

6. De oorzaak van de pluraliteit

De kerk is al vanaf haar begintijd op zoek geweest naar eenheid. Eén lichaam en één geest, zoals u één hoop hebt op grond van uw roeping. Eén Heer, één geloof, één doop(Efeze 4: 4,5). Maar al in het Nieuwe Testament lezen we hoe de kerk door een groeiende verscheidenheid op de proef wordt gesteld. De gemeente van Rome kent "zwakken" en "sterken", verontruste en ruimdenkende leden zouden wij zeggen. Paulus roept hen niet alleen op elkaar te verdragen, maar meer nog elkaar in Christus te aanvaarden(Rom.15: 7).

Voorts was er het beroemde conflict over de vraag of de volgelingen van Jezus uit de heidenen besneden moesten worden. Er was onder de joodse christenen een duidelijke stroming, die van de uit de heidenen afkomstige christenen verlangde om zich aan de joodse traditie te houden. Want "als zij zich niet laten besnijden, kunnen zij niet worden gered" (Handelingen 15:1).

Het conflict wordt tijdens de vergadering van Jeruzalem opgelost met een compromis, waarin allen zich konden vinden. De christenen uit de heidenen hoeven niet besneden te worden, maar wel wordt van hen gevraagd zich te onthouden van wat aan de afgoden geofferd is, van ontucht en van bloed. Zo werd besloten "in overeenstemming met de Heilige Geest".

Nu kan hierbij de vraag gesteld worden of in deze gevallen (zowel in Romeinen 15 als Handelingen 15) geen sprake was van *pluriformiteit* i.p.v. *pluraliteit*, aangezien men het over de kern van de Zaak (die Sache Jesu), Jezus als Heilbrenger en Redder wel eens was. Maar ik houd mij aan de definitie uit het boek van Heitink: pluraliteit gaat over de grote verscheidenheid aan en de verschillende vormen van geloofsbelevingen binnen de kerk.

In de geschiedenis van de kerk leidde de ontstane pluraliteit regelmatig tot scheuringen (de breuk tussen de kerk van het oosten en die van het westen (1054), de Reformatie(1517), de Afscheiding(1834), de Doleantie(1886) en de Vrijmaking in 1944, om er maar een paar te noemen).

Wat is nu de oorzaak van de hedendaagse pluraliteit, met name in de PKN?

Dekker noemt als belangrijkste oorzaak de **subjectivering**. Het betreft hier een fundamentele karaktertrek van onze cultuur. Het komt er op neer dat de moderne mens zelf tot de ontdekking wil komen wat hij belangrijk vindt in het leven. Er zijn geen onwrikbare overtuigingen meer, ook geloofswaarheden worden pas waarheden als ze in harmonie te brengen zijn met de eigen ervaring en beleving. Het karakter van het geloof is mede als gevolg hiervan ook in die zin veranderd dat het meer om een zoeken dan om een gevonden- hebben gaat, meer om een vragen dan om een zekerheid. Men spreekt daarom wel van een zoek-geloof of een graas-

of supermarktgelooft: je haalt uit de schappen van de traditie wat je uitkomt en gooit de rest weg.

Ook zoeken steeds meer gelovigen hun toevlucht tot een New-Ageachtige spiritualiteit. Een expert op dit gebied omschreef dit als "het voortdurend streven naar verdieping, naar in verbinding komen en blijven met de kern van jezelf". Heitink noemt dit een vorm van gnostiek en noemt in dit verband ook de bestseller van Dan Brown, "*De Da Vincicode*", waarin gesuggereerd wordt dat de kerk de mensen eeuwenlang bedrogen heeft en de waarheid over Jezus heeft achtergehouden, met name zijn relatie met Maria Magdalena. Wat hem betreft valt deze vorm van spiritualiteit buiten de grenzen van de pluraliteit.

Daarnaast verwijst Dekker naar een recent onderzoek *God in Nederland* waaruit zou blijken dat 8 % van degenen, die zeggen tot de PKN te behoren, desgevraagd uitdrukkelijk zeggen geen gelovig mens te zijn en dat daarnaast nog 11% van hen in de omschrijving van hun geloof op geen enkele wijze verwijzen naar elementen of aspecten van de christelijke godsdienst. Het gaat hier dus om een vijfde van alle kerkleden, die zich om niet-godsdienstige redenen binden aan de kerk. Dit gegeven is volgens hem ook een belangrijke bron van de toegenomen pluraliteit in het kerkelijk leven.

Nu kennen we binnen de PKN ook andere stromingen, die min of meer subjectivistisch genoemd kunnen worden. Allereerst de piëtistische, bevindelijke stroming van de Nadere Reformatie. De mens moet diep tot zichzelf inkeren om te ontdekken of hij wedergeboren is en de genade van Christus ook werkelijk aanvaarden mag. De nadruk ligt op de mystieke band met Jezus. We komen deze stroming vooral tegen in de Gereformeerde Bond binnen de PKN.

Even subjectivistisch is de methodistische variant, ontstaan in de Angelsaksische wereld, die een grotere nadruk legt op de bekering als daad van de mens, uitgaande van een veel optimistischer mensbeeld met nadruk op de wil, waardoor een mens tot veel in staat is op de weg van de navolging van Jezus. Vandaag noemen we deze traditie: evangelisch. Beide stromingen zijn wel overtuigd van de geloofswaarheid dat de kruisdood van Jezus de verzoening tot stand gebracht heeft en zijn opstanding een nieuw leven heeft geopend.

Dekker is er in elk geval van overtuigd dat de groeiende subjectivering heeft geleid tot een dusdanig divers palet aan geloofsbelevingen, dat pluraliteit in de kerk onontkoombaar is geworden.

7. Over de ziel

Hoe moeten we in de kerk de door Dekker gesignaleerde *subjectivering* beoordelen?

Dit is in mijn ogen geen gemakkelijke vraag.

Aan de ene kant: wanneer de kerk de geloofstraditie gaat zien als een soort rommelzolder en vervolgens bij het grof vuil wil zetten wat niet meer in de eigen kraam te pas komt, m.a.w. wat men rationeel niet meer kan meemaken of niet in de lijn ligt met de eigen ervaring, zal dit m.i. onherroepelijk leiden tot een verwatering van de boodschap van het evangelie.

Aan de andere kant: het gaat in het geloof niet alleen om de traditie, om de "leer", maar ook om wat de snaren van het hart doet trillen. Of zoals de Roest zegt: "Het gaat om de ervaring van God van gewone mensen, in de alledaagse werkelijkheid, in een lied, een verhaal, een ontmoeting, een viering".

Deze ervaringen van geloof zijn subjectief, het komt weliswaar van de "andere kant", van God, maar het is tegelijk "mijn" ervaring.

Zonder die gevoelsmatige kant van het geloof zal de ziel uitdrogen.

De Roest besteedt in zijn jongste boek een heel hoofdstuk aan de ziel.

Hij vertelt van een predikant die zijn studieverlof besteedde aan het thema: *verlangen*: "Thuis in de boeken kwam het geen meter van de grond, mijn collega zei: Waarom ga je niet naar het eiland Iona?"

Ik wist niet eens waar het lag, maar volgde zijn raad op. De week op Iona gaf mij geestelijk opnieuw grond onder de voeten. Ik ben geschoold in de traditie van de jaren zeventig, waarin de kant van de ervaring, het geheim, het gevoelsmatige bepaald onderbelicht bleef. Mijn ziel kwam tekort. Op Iona kwam het tot een doorbraak en ik voelde en ervoer: Hij is er toch...Tot diep van binnen werd ik geraakt door de aanwezigheid van God".

Deze predikant moest ervoor naar een eiland bij Schotland, anderen gaan ervoor naar een abdij in België en zelf had ik in 1997 een dergelijke ervaring in Taize.

Jurjen Beumer noemt de ziel een uitsparing in het leven van elk mens.

Het roept het beeld op van een gitaar. In elk snaarinstrument zit een uitsparing, een opening in de klankkast. Die is leeg, maar de bedoeling is dat erop gespeeld wordt, dan komt de uitsparing tot leven. Hier wordt de toon gezet. Hij schrijft: "Hier klinkt ons verlangen, hier zetelt onze hoop, hier klaagzangt de wanhoop, hier ontstaat de liefde". Het is volgens hem belangrijk om niet aan "het binnenste", die geheime plek in ons, voorbij te gaan.

Met de psalmdichters weten we dat de ziel een plek is waar wij God kunnen ontmoeten, maar vooral waar God ons wil ontmoeten. Anselm Grün zegt over het verlangen van de mens: "In zijn verlangen raakt (de mens) God. Het verlangen is het spoor dat Hij zelf in ons hart heeft gelegd. Als wij ons verlangen voelen, dan voelen en ervaren wij Zijn liefde

midden in de kilte en duisternis van deze wereld. Verlangen kan daarom ook aangeduid worden als bezieling. Het kan gezien worden als een "vindplaats" van God, d.w.z. een plaats waar God zich laat vinden".

De natuurkundige Carl Beenakker omschrijft de Godservaring als – met een natuurkundige term- een vorm van resonantie. Hij spreekt over een ervaring van een persoonlijke God, die zijn diepste wezen "in trilling bracht".

De Roest benadrukt dat een concentratie op de ziel niet betekent dat het enkel draait om de beleving of het gevoel. De bijbelse betekenis van het Hebreeuwse woord voor ziel: "nefesj" houdt ook in dat mensen op de een of andere manier in beweging komen.

In de ziel kan gevoeligheid worden ontwikkeld voor de liefde, de goede trouw en barmhartigheid, die anderen ons bewijzen, maar ze kan ook tot handelen leiden ten behoeve van mensen in fysieke, financiële of psychische nood.

Als mensen hun ziel zijn kwijtgeraakt laten ze zich niet meer aanspreken en wordt de samenleving keihard en berekenend.

Dan dreigt de barbarij.

Kortom: wie van binnen geraakt wordt, voelt verantwoordelijkheid. Ook Schillebeeckx spreekt over de mystieke relatie met God, die inspireert tot het doen van gerechtigheid. In het zich openstellen voor en vinden van God, in de woorden uit de Schrift, in de gebeden van het volk van God (de psalmen), in gelijkenissen en wonderen, in het verhaal van Jezus' sterven en opstanding komen *alle* mensen mee.

Rosenzweig stelt dat de ziel, die door Gods liefde wordt omvat, verlangt naar een uitbreiding tot allen. Diep in zijn ziel "hoort" de mens, die Gods liefde ondervindt: zoals God jou liefheeft, zo dien jij zelf ook lief te hebben en wel met een liefde die zich uit in het doen van gerechtigheid en in het bidden voor de wereld om de komst van Gods Rijk.

Het gaat om de ervaring van God van gewone mensen, ervaringen, die zoals we hebben gezien zowel subjectief als noodzakelijk zijn.

Aangezien er over zoiets als subjectivering dus ook in positieve zin gesproken kan worden, komt ook het verschijnsel pluraliteit in een ander licht te staan.

8. Hoe gaan we om met pluraliteit?

Dat pluraliteit in de kerk zowel een verrijking als een bedreiging is, zoals het synodemoderamen van de PKN stelde, is, zoals we zagen, een juiste constatering. Het gevaar bestaat immers dat een paraplukerk, waar diverse stromingen onder schuilen of ten onder gaat aan conflicten of een kerk wordt zonder heldere en herkenbare identiteit, die daardoor ook inboet aan werfkracht. Een vage kerk zonder karakter is immers weinig aantrekkelijk.

Niet voor niets blijken bijvoorbeeld gemeenten die een evangelische identiteit hebben gekregen er flink door te groeien. Vanuit de wijde omgeving komen de kerkgangers naar de kerk. Op *praise*-diensten komen ook veel meer jonge mensen af. De evangelische beweging spreekt de taal van de jongeren, aldus Hans Eschbach, een bekende voorman van de EB. Dit gegeven zou ervoor kunnen pleiten om te streven naar verschillend "gekleurde" wijk(gemeenten) in een grotere plaats of regio. Er wordt dan gekozen voor heldere profielen (zoals genoemd in hoofdstuk 4), die herkenbaar zijn voor verschillende doelgroepen. Ik kom daar zo meteen op terug.

Allereerst wil ik puntsgewijs herhalen wat naar mijn persoonlijke overtuiging de 5 pijlers (een handvol), zijn waarop een krachtige identiteit van de kerk rust (zie hoofdstuk 3).

- 1) De omgang met God en zijn Woord.*
- 2. Het geloof in Jezus, zijn persoon, zijn werk(die Sache Jesu).Hij wordt erkend als de Messias,de Christus, door wie wij in verbinding staan met de joodse, profetische verwachtingen van een Vrederijk. De kerk is niet van zichzelf, maar van Hem.*
- 3. In deze Jezus is God zelf aanwezig onder de mensen, reddend en genezend. Hij hoort bij God, daar ligt zijn Oorsprong, daar komt Hij vandaan. Jezus heeft zijn eigen zending zo serieus genomen dat Hij zijn leven ervoor over had.Deze liefde, trouw tot in de dood geeft verzoening.*
- 4. God heeft aan het lijden en de dood van Jezus niet het laatste woord gegeven. Hij wekt de Gekruisigde op uit het graf. Een mens leeft niet **zum Tode**, maar mag leven vanuit de verwachting van een hemels, eeuwig leven.*
- 5. De getuigenis aan de wereld dat God haar in Christus met zichzelf verzoend heeft en de oproep tot ommekeer,het doen van gerechtigheid, de zorg voor de medemens en het bidden om de komst van Gods Rijk.*

Elke pijler die hieruit wordt weggehaald, zal m.i. leiden tot een verzwakking van de identiteit. Wie de derde pijler bij het vuilnis wil zetten, miskent dat het Verhaal van Jezus' lijden en dood het hoogtepunt was van Gods genadige en liefdevolle toewending naar de aarde en naar mensen.

Een toewending, die mensen nieuwe kansen biedt, die hen op hun beurt inspireert om lief te hebben en vrede te brengen.

Wie van de vijfde pijler afscheid wil nemen, miskent dat genade wel gratis, maar niet goedkoop is. De boodschap van het kruis (en de opstanding) wil mensen op een nieuwe weg zetten, een weg waarin woorden als naastenliefde, vergeving, berouw, zorgzaamheid en gerechtigheid realiteit worden.

Bovenstaande doet mij aarzelen om onomwonden en zonder omwegen te kiezen voor geprofileerde (wijk)gemeenten zoals genoemd in hoofdstuk 4. Ze kunnen wel degelijk hun dienst bewijzen door een gemeente te helpen zicht te krijgen op waar ze zich nu bevindt, maar om ze te gebruiken als richtingwijzers voor toekomstig beleid, kleven er wat mij betreft te veel nadelen aan.

Wanneer men bijvoorbeeld kiest voor een evangelisch profiel, kan daarmee de schijn worden gewekt, dat minder waarde gehecht wordt aan de diakonia(= dienst), zoals die o.a. tot uitdrukking komt in de zeven werken van barmhartigheid(Mattëus 25:31-46). Zelfs bij evangelisatie gaat het niet alleen om woorden van genade en waarheid, maar ook om daden van barmhartigheid en gerechtigheid. Geen enkele gemeente kan zich neerleggen bij onrecht in welke vorm dan ook. De kerk dient op te komen voor de arme en de geringe en wie geen helper heeft(psalm 146). Dat kan binnen geen enkele gemeente een punt van discussie zijn, het loopt eenvoudig weg uit haar roeping en overtuiging.

Mensen in contact brengen met Jezus door te getuigen van zijn heil hoort wezenlijk bij de kerk en vloeit voort uit de zendingsoopdracht van Mattëus 28, maar het er zijn in Jezus` naam, d.w.z met aandacht voor mensen, met liefde voor hen, er te zijn hun ten goede, het zogenaamde *presentiedenken* is net zo goed evangelisatie!

De eenzijdigheid van de profielen, die een kracht zou kunnen zijn, is naar mijn mening eerder een zwakte.

Zo kun je je afvragen of het conciliair profiel –het samen zoeken, zwerven, dwalen – niet leidt tot een " tot niets verplichtende vrijblijvendheid". Welke boodschap straalt een gemeente met dit profiel eigenlijk uit naar de wereld? Wij zijn allen zoekers, pelgrims, jazeker, maar vieren we juist in de kerk niet dat zoekers en pelgrims af en toe bij God thuis mogen komen en ondanks alle twijfels en vragen geworteld zijn in zijn eeuwige liefde? Is er ook niet alles aan gelegen om het beeld van God als Iemand te bewaren i.p.v. een onpersoonlijk "Iets"? Met "Iets" kun je geen relatie hebben en de relatie met God is toch als een relatie met een geliefde (Hendriks).

Een gemeente, die kiest voor een eenzijdig liturgisch profiel doet er goed aan om eens kennis te nemen van wat Heitink daarover schrijft in zijn boek:"Een kerk met karakter". In hoeverre heeft een gemeente met dit profiel werkelijk toekomst? Plechtige, in veel gevallen hoogdravende kerktaal sluit niet of nauwelijks nog aan bij de belevingswereld van de

meeste(!) mensen vandaag de dag. Met name veel jonge mensen zijn overgelopen naar evangelisch-achtige gemeenten, omdat de liturgie daar spontaner is, het evangelie in meer verstaanbare (= eenvoudige en direkte) woorden wordt verkondigd en de muziek eigentijds is en meer aansluit bij het ritme van de jeugdcultuur.

Ook als men zich richt tot een andere doelgroep moet men zich afvragen of niet een te hoge prijs betaald wordt als jongeren afhaken.

Daarbij zijn er, wat mij betreft, nog andere bezwaren te noemen, die aansluiten bij het zojuist besprokene. Het mag op het eerste gezicht aantrekkelijk lijken: een kerk met allemaal verschillend gekleurde wijkgemeenten, maar het betekent dan wel dat in elke wijkgemeente één kleur toonaangevend is. Meer smaken zijn er feitelijk niet. Alle neuzen dezelfde kant op! Op zijn hoogst worden twee profielen samengesteld en krijg je dus een soort Duo-penottikerkerk: twee smaken in een potti. Het kiezen voor een eenduidige kleur mag bij een jonge Baptisten-gemeente goed uitpakken, het is de vraag of dat ook het geval is in een PKN-gemeente. Zullen er niet teveel brokken gemaakt worden, als één bepaalde stroming "de tent overneemt"? Ook als dit min of meer aansluit bij de natuurlijke ontwikkeling van een gemeente?

Stel dat een gemeente van de ene op de andere dag bewust een evangelische identiteit aanneemt, wat moet er dan met kerkleden gebeuren, die niet zo uitgesproken evangelisch zijn? Moeten zij hun heil voortaan in een naburige wijkgemeente zoeken, terwijl ze al jaren naar dezelfde kerk zijn gegaan? En waar moeten ze heen? De meeste gemeenteleden zijn evenmin uitgesproken liturgisch, missionair etc.. Betalen we met zijn allen niet een te hoge prijs als deze mensen zich "onterfd" voelen?

Echter: het belangrijkste bezwaar tegen genoemde geprofileerde wijken is, wat mij betreft, dat gemeenteleden daardoor minder contact hebben met anderen, die het geloof op een andere manier beleven. Hierdoor wordt de mogelijkheid ontnomen om van anderen te leren, om het eigen geloof ook eens onder kritiek te stellen, om anderen te begrijpen etc.. Soms moet er van je geloof ook wel eens het een en ander gesnoeid worden, om daarna des te beter te kunnen groeien.

Ook Heitink en Dekker pleiten voor de kerk als een geloofsgemeenschap waar met elkaar(!) gezocht wordt naar antwoorden op de vraag waar het in het evangelie om gaat.

Het wordt zelfs hoog tijd dat er in de gemeenten inhoudelijk wordt gesproken over de grondwoorden van de christelijke traditie, poneert Heitink, temeer daar er in onze tijd een schrikbarend gebrek aan geloofskennis is.

Op deze manier blijft een gemeente levendig en wordt het bewaard voor eenzijdigheid en geestelijke inteelt. Bovendien: niemand heeft de

waarheid in pacht! Paulus schrijft in zijn Korintiërsbrief (hoofdstuk 13) al dat wij nu nog in een wazige spiegel kijken. Een mens kan het geheim van Gods betrokkenheid op onze menselijke werkelijkheid niet ten volle bevatten. Ook Jezus blijft voor ons altijd een Vreemdeling, aldus de Roest, niet te vatten in dogmatische constructies. In Efeze 2 bidt Paulus dat de christenen te Efeze de breedte, de lengte, de hoogte, de diepte (vier dimensies) van de liefde van Christus zullen bevatten, maar hij voegt er onmiddellijk aan toe dat die liefde elk kennen te boven gaat.

Dat maakt bescheiden want we kennen slechts ten dele. Niet voor niets heeft de jonge kerk het aangedurfd om niet minder dan vier evangeliën op te nemen in de canon. Ze had ook anders kunnen besluiten en omwille van de eenheid al haar kaarten te zetten op één evangelie. Ze heeft echter anders gekozen en daarmee heeft ze al in haar canon pluraliteit een legitieme plek gegeven.

We kunnen ook denken aan de verschillen tussen de brieven van Paulus en de brief van Jacobus.

Die verscheidenheid zet ook de toon voor het functioneren van de kerk. Koekkoek éénzang is een onmogelijkheid binnen de gemeente van Christus! Zo kan men pluraliteit dus ook positief waarderen en het - net als het synodemoderamen van de PKN - zien als een verrijking of een geschenk.

Maar hebben we niet gezien dat pluraliteit op gespannen voet staat met een heldere identiteit? Niet zolang er een algehele consensus is over de opdracht en het wezen van de kerk: *om luisterend naar de Schriften te getuigen dat God de wereld in zijn zoon Jezus Christus, de Levende Heer met zichzelf verzoend heeft en op te roepen tot ommekeer en een zich voorbereiden op het komende Rijk van God door het gebed en het doen van gerechtigheid (de 5 pijlers).*

Dit betekent echter niet dat ieder gemeentelid zich door elk geloofsonderdeel evenzeer aangesproken zou moeten voelen. Het ene raakt je nu eenmaal meer dan het andere. Zo moet het mogelijk zijn dat een gemeentelid in zijn/haar geloof in het bijzonder geïnspireerd wordt door Jezus' indrukwekkende leermeester-zijn of zijn gaven om wonderbaarlijke genezingen te verrichten of zijn strijd voor de zwakken, en minder door het Verhaal van zijn lijden en sterven.

Geraakt worden door iets, in trilling gebracht worden door iets is iets heel persoonlijk en subjectiefs zoals we hebben gezien. De vraag: "Wat bezielt je in het geloof?" wordt door christenen verschillend beantwoord.

Sommigen worden bijzonder geraakt door "Hij komt van also hoge, van also veer", anderen door "Jezus, uw verzoenend sterven is het rustpunt van mijn hart" en weer anderen door "Zoekt eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid".

Ook kan een christen zich in de loop van zijn/haar leven telkens weer door andere aspecten van die "Sache Jesu" aangesproken voelen.

Maar moet elk gemeentelid niet altijd getuigen van Jezus' verzoenend lijden en sterven ?

Dat is de vraag. Wie op een geloofwaardige manier ergens van wil getuigen, zal er zelf in het bijzonder door aangesproken moeten zijn. Getuige zijn is immers onder woorden brengen wat je raakt in het evangelie. Iemand die meer geraakt wordt door het geloof in Jezus als degene, die opkomt voor de armen en de geringen kan evenzeer van Hem getuigen, bijvoorbeeld door zich in de samenleving in te zetten voor verslaafden en asielzoekers. Het één lijkt me niet minder bijbels dan het andere.

Problemen ontstaan wanneer enerzijds een stroming (of een voorganger) bewust en provocerend afstand wil nemen van één of meer van de genoemde geloofspijlers of anderzijds wanneer een groep (of voorganger) de eigen overtuigingen op wil leggen aan andere gemeenteleden. In beide gevallen raakt het gemeenschappelijke leren geblokkeerd. De een weet hoe de ander het moet zien.

Het gaat dus mis als bijv. evangelische christenen voortdurend roepen dat hun manier van geloven alleen zaligmakend is, maar ook wanneer moderne gelovigen minachtend praten over het geloof van andere gemeenteleden: "Geloof jij dát nog?".

Soms kunnen er in een gemeente zodanig uiteenlopende geloofsbelevingen bestaan, dat het echte gesprek stokt. Het is dan wellicht wijzer om te onderzoeken of het niet beter is dat de wegen zich scheiden. Het verlangen om "de boel bij elkaar te houden" kan zo sterk zijn dat er qua identiteit een compromis uitrolt dat voor niemand echt bevredigend is. Want hier wordt een grijze muis gebaard die niet of nauwelijks vruchtbaar en wervend kan zijn.

Een criterium voor het beoordelen van de opbouwwaarde van pluraliteit zou de volgende vraag kunnen zijn: zuigt het verlangen om elkaar vast te houden alle energie naar binnen of zet het juist een geloofsgemeenschap aan om zich op gastvrije en uitnodigende wijze op de omringende samenleving in te richten. Als dat laatste het geval is, kan een gemeenschap door te investeren in het onderlinge gesprek inderdaad versterkt naar buiten treden. Zo niet dan zou men kunnen kiezen voor de genoemde profilering: iedere stroming een eigen kerkgebouw.

Gemeenteleden kunnen op deze manier geholpen worden om een plek te vinden waar ze het meest kunnen groeien in het geloof, waar ze het best uit de voeten kunnen en hun eigen gaven kunnen inbrengen.

Stoppels noemt in dit verband het beeld van de gemeente als "lichaam van Christus"(1 Korintiërs 12). Het is een geliefd beeld als het gaat om het leven binnen een bepaalde kerkelijke gemeenschap. Alle leden brengen hun eigen gaven in en zo wordt de gemeente op een veelkleurige wijze gevormd en opgebouwd.

Dit beeld zou ook toegepast kunnen worden op het niveau van verschillende wijkgemeenten. Volgens hem geeft dit ontspanning in het omgaan met pluraliteit.

Hendriks benadrukt dat deze geprofileerde wijkgemeenten, hoe verschillend ook, elkaar wel nodig hebben en dat hun eenheid gefundeerd is in Christus. Ze moeten daarom wel in levend contact met elkaar blijven. Ik vraag me af of dit in de praktijk wel mogelijk is.

*Daarom zie ik het overgaan tot geprofileerde wijkgemeenten (volgens hoofdstuk 4) niet als een oplossing, maar slechts als een **noodoplossing**, wanneer het echt niet anders kan.*

Maar... is het juist in deze tijd niet noodzakelijk voor wijkgemeenten om zich te profileren?

Jazeker, maar dat kan op allerlei manieren. Naar mijn mening kan een gemeente zich het best profileren door te accentueren, te benadrukken waar ze sterk in is. Stel jezelf als gemeente dus de vraag: Wat is onze kracht? Waar liggen onze gaven? Waar zijn we goed in? Misschien zijn we wel goed in het omgaan met pluraliteit, laten we er dan vooral aan werken dat deze in stand blijft. (Anders dan het voorbeeld van Hendriks uit hoofdstuk 4 denk ik dat het heel goed mogelijk is om in dezelfde gemeente met Pinksteren een uitbundig opwekkingslied te zingen als: "Samen in de naam van Jezus" of "De kracht van uw liefde" en in de Paasnacht, na het binnendragen van de nieuwe Paaskaars heel ingetogen te zingen: "Licht dat ons aanstoot in de morgen" van Huub Oosterhuis). Wat zeggen anderen over onze gemeente? Hoe kijken we er zelf tegen aan? Voor welke activiteiten hebben we talent in huis? Voor welke activiteiten loopt men in onze gemeente warm? Wat voor mensen zitten er in onze gemeente? Hoe is de leeftijdssamenstelling? Zijn er veel ouderen, kinderen, jongeren? In welke mate en op welke manier zijn mensen betrokken bij de kerk?

Het komt er dus op aan om te ontdekken door welke gaven (*charismata*) en talenten de eigen gemeente wordt opgebouwd. Gemeenteleden zelf zijn daarbij de grootste talenten, gaven van God.

Versterken van wat al groeit en bloeit, lijkt mij de beste wijze van profilering. Daarbij kan eventueel gebruik gemaakt worden van bepaalde elementen uit de genoemde profielen.

Wijkgemeenten, die bijv. sterk zijn in een (hoog)liturgische vormgeving van diensten kunnen dit aspect blijven accentueren. Als ze er maar niet helemaal in opgaan! Dat is het grote verschil! Ze zullen (zoals we eerder zagen) bereid moeten zijn om daarnaast nog diensten of activiteiten te organiseren, die meer aansluiten bij de belevingswereld en de taal van jongeren. Tenminste als ze in de toekomst ook nog een levende kerk willen zijn.

Een ander voorbeeld: de eigen wijkgemeente de Oase.

Waar is de Oase goed in? In het uitbrengen van musicals (Jacob 2003; Esther 2005; De Olafcode 2007; *Overhoop* 2009). Gewoon mee doorgaan dus!

Hoe is de gemeente samengesteld qua leeftijd?

Door de geografische ligging van de wijkgemeente, met nieuwbouwwijken als het Fennepark, Burmaniapark en Vrijburgh telt de Oase in vergelijking met andere wijkgemeenten veel jonge gezinnen met kinderen.

In welke mate zijn gemeenteleden betrokken? In vergelijking tot andere wijkgemeenten is er een grote betrokkenheid van gemeenteleden tussen de 30 en 45 jaar. Er staan ook veel jongeren (16-25) ingeschreven in de kaartenbakken van de wijk de Oase, waarvan een minderheid enthousiast meedoet.

Een en ander heeft erin geresulteerd dat veel gemeenteleden tussen de 30 en 45 jaar actief zijn met programma's om met name jongeren aan de rand van de kerk met het evangelie in contact te brengen. Een uitstekende methode hiervoor is: Youth Alpha. Ook is besloten in 2003 om met Hans Jonker en zijn Muziekwerkplaats(MWP) in zee te gaan om op projectbasis zang- en muziekgroepen te rekruteren uit de gemeente. Een aantal jaren geleden is spontaan een combo opgericht. De muziek van de MWP en het combo sluit meer aan bij de belevingswereld van jongeren(samen werken ze ongeveer 10 keer per jaar mee aan een dienst).

In mijn vorige gemeente heb ik met veel genoeg samen gewerkt met een cantorij. Ik heb in 2000 pogingen gedaan om in de Oase een cantorij op te richten, maar daar bleek geen "markt" voor. Dan moet je naar andere wegen zoeken.

Ook zijn er nu al weer een jaar of 10 enthousiaste groepen actief. Gelet op de leeftijdssamenstelling van de Oase kan het geen verwondering wekken dat er ruimte gegeven wordt aan bepaalde evangelische elementen. Jongeren denken vaak radicaal, zowel in hun afwijzing van het geloof als in hun toewijding.

Maar dat maakt van de Oase nog geen evangelische gemeente. Iemand, die bij ons te gast was in de Stille Week viel het op hoe liturgisch het in deze dagen toegaat.

De evangelische invloed in de Oase kent zijn grenzen en dat is een goede zaak. Ook voor hen die anders denken moet de Oase een huis voor de ziel zijn, een herberg onderweg, een oase in de woestijn.

Literatuurlijst

Roest, de H., *Een huis voor de ziel. Gedachten over de kerk voor binnen en buiten*(2010)

Vlijm, J.M (eindredactie), *Geloofsmanieren, studies over pluraliteit in de kerk*(1981)

Dekker,G., *Heeft de kerk zichzelf overleefd? Beschouwingen over de rol van de kerk in de moderne samenleving*(2010)

Heitink, G., *Een kerk met karakter.Tijd voor heroriëntatie*(2008)

Hendriks J., *Verlangen en vertrouwen. Het hart van gemeenteopbouw*(2008)

Stoppels S., *Voor de verandering, werken aan vernieuwing in gemeente en parochie*(2009)

Borgman E, *Wortelen in vaste grond, een cultuurtheologisch essay*(2009).